

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Ա. ԱՆԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ԻՄ ԳԻՐՔԸ»

Ա. Անարոնեան սկսեց է հրատարակել «Իր Գիրքը» կամ աւելի լաւ «Իր ցաւին գիրքը», եթէ չուզուի մտածել որ ինք ցաւը կ'անձնատուրէ: Դեռ առաջին հատորին է լոյս տեսածը: Մանկութեան հատորը: Կը համարէի թէ Անարոնեան «գուլում»ի (հին բառ մը գործածելու համար) երգիչն է լոկ. սակայն իրապէս ինք յայտնուեց է իբր կեանքին երգիչը. ու կեանքն ալ իրեն ներկայացած է իբր տառապանք և վիշտ: Այսպէս Անարոնեան կը փոխէ իր ասպարէզը. Հայրենիքի աղէտները չեն որ եղբերգած է. աւանդ սոսկ առիթ մ'եղած են իրեն. իր հոգին արդէն արիւնտոր է կեանքի խորհուրդին առջև ու հայրենիքի կսկիծները գրգռու մ'եղած են արտագնդեղու աշխարհի եղանակով, որ ժամանակակիցներ ու ազգակիցներ հետաքրքրուին. իր սրտի վէշքը աւելի խոր է ու աւելի ընդարձակ. գոյութեան աղէտքի վերջն է:

Մանկութեան հատորը մեզի կը ներկայացնէ այդ վէշքը հակադրու մանուկի մը անզիտակից և պայծառատես գոտարթութեան: Ամէն քայլափոխին վարդերու և շուշաններու մէջէն, մանկական օրերու շերտութեան ծոցէն ինչ որ փոքրիկ Անարոնեանի ընդ առաջ կ'ելլէ, կեանքի ցան է, անագորոյն և դժնդ, ուսկից խուսել անկարելի է, վասն զի բնագոյային է ու յետոյ ճակատագրային հարկով կը յայտնուի. յիստն տարի վէշ ալ երբ Անարոնեան կը նայի զվրստին նայն այդ ցաւին, կը զգայ որ իր ըմբռնելու կարողութիւնը, իր հատուկացած խորհրդածութիւնը և իր զարգացած մտայնութիւնը աւելի գիտակցութիւն ունենալ կու տան այդ ցաւին և աւելի գաղտնութիւն. բայց ցաւը մնացեղ է նոյնը ինչ որ էր և ինչպէս որ կը զգայ առաջ: Դիւրին է մտածել թէ յաջորդ հատորներուն մէջ ալ այդ ցաւը ինչ երեւոյթ պիտի կարենայ առնել. աւելի մեծցած պիտի ըլլայ ու զիտակից, յուզող և տուայտնցնող. այնու հանգեքած միշտ նոյն ցաւը պիտի մնայ. անշուշտ պիտի չունենայ նաև այն հմայքը որով կը պատկերաստայ այս հատորին մէջ, այսինքն պիտի չներկայանայ այն բանաստեղծութեամբ որ հոս կը յայտնուի. գիւղի

արեւն ցոլօքը և մանկութեան դալարիքը կու տան այդ ցաւին անզայտացած երեւոյթ մը, որ պարզ ընթերցումով կը գրաւէ ու կը գուարնացնէ քան կ'ահարեկէ:

Անարոնեան ուզած է այս հատորին մէջ դնել իմաստասիրութիւն մըն ալ, այսինքն իր կեանքին ըմբռնումը, կամ ինչպէս կ'ըսէ ինք ազդեցութիւնը այն դեմին՝ որ ապրիւն է իր մէջ իբր իմացականութիւն ու զինք պատրաստուր կեանքի մը՝ որ վերջ չունի, քանի որ իրեն համար մահ չկայ բնութեան մէջ: Այդ դեռ սակայն ինք տեսած ըլլալու չէ բնաւ իր կեանքին մէջ, շատ շատ կարգացած ըլլալու է անոր գոյութիւնը փաստստի մէջ: Եւ իրօք իր իմաստասիրութիւնը շատ նախնական ու տարբային է այս հատորին մէջ, անշուշտ և Անարոնեանի կեանքին. կը նոյնանայ հողմին հետ, խոտին և ծաղկուն հետ, լուսութեան հետ. իմաստասիրութիւն մը որ թրթրթացում է, երգ և զգայութիւն է ու երբեք խօսկման և մտածութեան չի բարձրանար. իմաստասիրութիւն մը որ իմացականութեան աւելի զգացում էր բնիկ, աւելին կը տարուի և հողմի մը բոլոր գալարումները կ'առնէ: Կարելի չէ ըսել թէ պատահիչ մը աւելի իմաստասիրութիւն չի պահանջուիր: Անարոնեան այս գրքին մէջ գրած է իր արդի մտայնութիւնը քան մանկական զգացողութիւնը. իրենու տեսութիւնը և զգայնութիւնը պատկերացումը կը հայեալանայ արդէն Անարոնեանի ոսպնածակիով և անոր համեմատ կը դառուի. ոյրով այդ իմաստասիրութեան թերին արդի Անարոնեանի մէջ կը գտնուի: Այս պահասին կը զգացուի իր մէջ նաև բացակայութիւնը ուղղիչ գոյութեան, որու գոյութիւնը կրնայ զազափարնելու աւելի հաստատութիւն, բարձրութիւն և կորով տալ. մինչ ամբողջ հատորին մէջ տարրողան և լոյծ իմացականութիւն մը կայ. սակից ցաւի զազափարն ալ մնացած է զգայական շրջանակի մը մէջ, արդիւնք չես գիտեր ինչ բանի, որ կը զօրանայ ու կը տիրէ սրտին միայն և ոչ մտքին:

Եթէ թերի է իմացականութիւնը այս զգրքին մէջ, բայց հեղինակը զրական յատկութիւններ ունի, որոնք այս զիրքը հեղինակին լաւագոյն գործերէն մին կ'ընծայեն. յատկութիւններ՝ զոր իր միւս հատորներուն մէջ ալ կանխաւ լիաբուն բաշխած էր:

Ոգեկոչող երեակայութիւն մը և ամէն ինչ կենդանացնելու ձկուտը: Մանկական յիշատակներն են հոս ներկայացուածները, որոնք ամեն նէն աւելի կ'ազդեն հոգւոյն վրայ. և Անարոնեան

իր բոլոր կենսաթիւններն արժեն անոնցմով ապրած է և հիմա իր հատուկացեալ հասակին դեռ աւելի կը փարի անոնց իբր իր կենսաթիւններին:

Ձգայնիկ թախծութիւն մը, որ կ'ազդուի բոլոր իրերէն: Գիտէ թափանցել առարկաներու խորը, տեսնել ու վեր հանել այն կենսաթիւնը որ պահուած է անոնց խորքերում և նիւթին մէջ, որով առարկաները բոլորն ալ թրթրացում և յուզում կը դառնան: Այնքան ալ հաղորդական է որ կարելի չէ չազդուիլ: Կայ եզակիան շնորհք մըն ալ այդ զգայնութեան մէջ, որ գիւղի կառնալուծիէն կրնայ իր մէջ թափուած ըլլալ:

Ոճի մոգութիւնը՝ որ այնքան գրաւիչ է, Հոն տորական էջեր պակաս չեն, ուր հեղինակը երկարապատում է ու կը տեսնուի ճիշդ լեցնելու և ընդարձակելու: Բայց զգացում մասերուն մէջ ոճը իր առատագիւլ և տարածուն ընթացքով ալ թուլելու ոյժ ունի: Հատորին ամենէն սիրուն և հմայքոտ կտորն է գուցէ «Մեր տունը» գլուխը, ուր ամէն ինչ հոգեացած է, առարկաներն և մթնոլորտը, և որոնք կը հրճուին կամ կը խռովին:

Մարդ կը սպասէ տեսնելու թէ յաջորդ հատորներուն մէջ Ահարոնեան ինչ նորութիւն պիտի գնէ:

Հ. Կ. Գ.

ՀԱՊԱՍԱՏԱՆԻ, ԵՎԻՊՏՈՍԻ, ՄԻՀԻՆ ԵՒՐՈՊԱՆԻ, ԲԱՆԲԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ՄԻՀԱԳԵՏԵՐԻ ԶԱՆԱՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱՆԵՐՈՒՆ ԱՊՐԱՂ ԳԱՂՈՒԹԱՆԱՅԵՐԸ¹

Դրանում է մի ամբողջ տարի այմ օրից, երբ խորհրդային Հայաստանի երկրորդ մայրաքաղաքը — այժմեան Լեմինակամը — պատմական զուգարհ — Գումրից — ամբողջ Շիրակի դաշտի հետ միասին եմթարկուեց երկրաշարժի անակնկալ աղէտից, որի հետևանքով քաղաքայինցից 60ի ցածր գիւղեր ու 60.000ի ցածր բնակչութիւն մնաց մատուռ, բաց երկմքի տակ:

Շիրակի բնակչութեան մի մասն այս մեծ ու ծանր աղէտի լուրը անմեղում պէս խորհրդային

դաշնակից համըպագրութիւնները առատօրէմ աղէտի վայրը ուղարկեցին իրենց ամբիջակամ օգնութիւնը՝ ամերթաշտ կենսամթերքներ, դեղեր, ընթաց, բժշկներ, գլխարկներ քոյրեր, շորեր, շինամանրութիւնք տախտակեղէմ և հարկուրաւոր վրամների համար ամերթաշտ պարագաներ, իսկ Հայաստանի բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնն իր հերթին բոլոր միջոցները ձեռք առաւ տեղաւորելու բաց երկմքի տակ մնացած բնակչութեան մեծագոյն մասին հարեան աւաններում և գիւղերում, ապահովելով միաժամանակ դուրսը մնացած և վերահաս ծմրած սառնամանքներին եմթակայ ամաստմները՝ պահանջուող քանակութեան կերով, ցրտերից ժամանակաւոր կերպով պատահարուելու շինութիւններով և այլն:

Ամերիկահայ և եւրոպահայ գաղութները մեր հեռագրակամ կոչի համաձայն ամբիջակ և կարճապարհները յատուկ համգամակիչ յանձնաժողովներ և ՀՊԿ-ի մասնաճիւղերի միախառնութեամբ ու ղեկավարութեամբ իրենց հերթին կարողացան ժամանակին քաղաքամալի գոտիներ համգամակել և ամբիջակներում փոխարել զեմտրոնակամ վարչութեան Լեմինակամի վերաշինութեան գործին մասնակցելու համար: Այժմ զեմտրոնակամ վարչութեան տրամադրութեան տակ է 146,000 ռուբլու Լեմինակամի վերաշինութեան ֆոնդը, որով առաջիկայ գարնամը պէտք է ձեռնարկուի Շիրակի աղէտահար բնակչութեան չքաւարագոյն ըմտանքների տների կառուցումը, Ասպիսով ուրեմն ապահովուած է 300-400 չքաւոր գիւղացիների բնակարանների կառուցումը: Մակայն զեմտրոնակամ վարչութեան միջոցով ունի այդ բնակարանների թիւը հասցնել կրկնապատիկին, այնպէս որ, ամէն գիւղում մեր միջոցներով կառուցելի տների թիւը հասնի գոթէ 10-15ի:

Այս մպատակը, որ զրել է զեմտրոնակամ վարչութիւն, իրագործել է, որովհետև մի շարք մեծ տնտեսապէս աւելի քաւորք վիճակի մէջ զըտըրող հայակամ գաղութներ ցայժմ չեն մասնակցած ձեռնարկուած ըմթհամուր համգամակութիւններին, ՀՊԿ-ի կարգակերպուած մասնաճիւղեր չունենում ու առհասարակ խորհրդային Հայաստանի հետ թույլ և կամ որեւէ կապի բացակայութեամբ պատմառով:

Արդ, որքան շահագրգռուած է խորհրդային հայրենիքի քաւորութեան հարցով, որքան օգնութեան անկողջ ցանկութիւն է ցուցաբերել Շիրակի աղէտահար գեղըրկի հանդէպ Ամերիկայից, հայը, հրաւիրահայը, մեզիկահայը, Բելգիահայը և մոյնիսկ իր տնտեսական ամախանմելի վիճակով՝ յունահայը և այլն, մեծ կարծով ենք, որ մոյնքան էլ անկողջ պիտի լինի յգիւղահայը, Հնդկահայը, Միջագետքում, Միջին եւրոպայում և Բալթիկում միլիակամ համախառնում քաւոր

1. Խմբագրութեան ուղղուած էր այս կողմ որպէս զի Հրաւիրահայը, սոյն պատճառաւ կ'արատապէնք Հոս, մեր Հանրապետութեան կացութիւնը ծանօթ է ամենուն, որով աւելորդ անդադառնալ ստոր վրայ: